

kirjaamo@intermin.fi

Asia: Lausuntopyyntö: Kansallinen säteilymittausstrategia säteilyvaaratilanteita varten
Sisäministeriö 26.11.2020: SM2032315/00.01.05.00, SMDno-2015-706

Sisäministeriö asetti 2.11.2016 pysyvän työryhmän kansallisen säteilymittausstrategian laadintaan. Työryhmä on luovuttanut sisäministeriölle työnsä tuloksena syntyneen luonnoksen kansalliseksi säteilymittausstrategiaksi. Sisäministeriön pelastusosasto pyysi 26.11.2020 lausuntoa strategialuonnoksesta. Etelä-Suomen aluehallintovirasto lausuu seuraavaa:

Kansallinen säteilymittausstrategia on tarpeellinen asiakirja, jonka valmistumista on odotettu jo pitkään. Säteilyturvallisuuden suhteen on saatava nykyaikaan päivitetty strategia ja menettelyt. Strategiassa esitetty visio ja tavoitteet ovat kannatettavia ja keskeisiä säteilyvaaratilanteisiin varautumisen kehittämiseksi ja nykyisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Strategia konkretisoituu toimeenpanosuunnitelman kautta, minkä vuoksi on tärkeää, että se laaditaan huolella ja seurantaa tehdä aktiivisesti. Laadintaan pitää eri organisaatioissa osoittaa myös riittävät resurssit.

Tavoitteiden saavuttamisen keinoissa sekä vastuutahoissa käytetään usein sanaa toimija. Toimija on määritelty liitteessä 2 (*Käsitteet ja lyhenteet*), minkä mukaan kyse on henkilöstä tai organisaatiosta, joka vastaa toimenpiteen eteenpäin saattamisesta, ohjauksesta tai koordinoinnista. Toimijoita ovat esimerkiksi viranomaiset, luvanhaltijat, toiminnanharjoittajat, terveydenhuollon henkilöstö, sairaalat, säteilymittauksia suorittavat järjestöt ja muut tahot, jotka osallistuvat poikkeavan tilanteen hoitoon. Toimeenpanosuunnitelmassa on tarpeellista yksityiskohtaisemmin määritellä toimijat kunkin keinon ja sen vastuutahojen kohdalla. Yleisenä havaintona on, että mm. aluehallintovirastojen roolia ei ole huomioitu varautumisen kehittämisessä.

Luvussa 6.1 (*Säteilyn mittaus- ja analysointikyky Suomessa on riittävällä tasolla*) mainitaan, että elintarvike- ja ympäristölaboratorioiden suorituskyyvyissä ja varautumisessa on suurta vaihtelua. Laboratoriot usein ilmoittavat esimerkiksi ympäristöterveydenhuollon viranomaisvalvonnan näytteiden kilpailutustilanteessa, että niillä on valmius tehdä riittävä määrä muun muassa elintarvikkeiden, talousveden ja rehun säteilymääryksiä. Kuitenkin laajemmassa säteilyvaaratilanteessa, kun kaikki valvontayksiköt ja mahdollisesti myös toimijat tarvitsevat mittauksia yhtä aikaa, on kapasiteetin riittävyys epäselvä. Keinona tavoitteen saavuttamiseksi todetaan ”YTH-viranomaisilla on käytettävissä riittävästi omaa tai sopimuksin saatavilla olevaa mittauskapasiteettia tuotteiden sekä valvontakohteiden tilojen puhtauden arvioimiseen.” Ympäristöterveydenhuollon laboratorioverkosto on pienentynyt merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana, joten todelliselle mittauskyvyille tulisi vastuuministeriöiden asettaa mitattavat riittävyyskriteerit strategiassa mainitun riittävyuden varmistamiseksi. Elintarvike- ja ympäristölaboratoriot ovat pääsääntöisesti yksityisten yritysten omistuksessa ja osittain analytiikkaa tehdään myös ulkomailla, mikä on tarpeellista huomioida säteilyvaaratilanteisiin varautumisessa.

Luvussa 6.1 mainitaan, että Suomessa on vapaaehtoisista koostuva säteilymittausjoukkue, jolla on osaamista säteilyn mittaamisesta. Strategiassa olisi hyvä tuoda esille, mikä taho päättää säteilymittausjoukkueen käyttämisestä säteilyvaaratilanteessa.

Luvussa 6.3 (*Väestön ja työntekijöiden säteilyaltistuksen hallinta ja vähentäminen*) mainitaan tavoitteiden saavuttamisen keinoissa yhtenä vastuutahona aluehallintovirasto. On tarpeellista tarkemmin määritellä, mitä aluehallintoviraston vastuualuetta kohdissa tarkoitetaan.

Luvussa 6.4 (*Elintarvikkeiden ja talousveden turvallisuus varmistetaan*) tavoitteiden saavuttamisessa yhtenä keinona on mainittu ”Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden häiriötilannesuunnitelmat sisältävät priorisoidun suunnitelman elintarvikkeiden ja talousveden aktiivisuuspitoisuusmittauksista” ja vastuutahoina mainitaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää ympäristöterveydenhuollon varautumista ohjaavien valtakunnallisten keskusvirastojen Ruokaviraston ja Valviran ohjausta, minkä vuoksi myös heidät tulisi mainita vastuutahoina.

Luvussa 6.4 mainitaan yhtenä keinona tavoitteen saavuttamiseksi ”Paikallisten elintarvike- ja ympäristölaboratorioiden rooli ja toiminta säteilyvaaratilanteessa on määritelty” ja vastuutahoina on mainittu STUK, Ruokavirasto ja Valvira. Elintarvike- ja ympäristölaboratorioilla ei aluehallintoviraston tietojen mukaan ole tällä hetkellä lainsäädäntöön perustuvaa velvollisuutta ylläpitää säteilyvaaratilanteisiin varautumiseen liittyvää laitekapasiteettia ja osaamista. Tavoitteen saavuttaminen saattaa siis edellyttää myös lainsäädäntömuutoksia, joten tarvittaessa ministeriöiden tulisi myös olla vastuutahoina. Määrittelyä tehtäessä on tärkeää kuulla myös elintarvike- ja ympäristölaboratorioita.

Luvussa 6.4. mainitaan yhtenä keinona tavoitteen saavuttamiseksi ”Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden palvelusopimuksissa laboratorioiden kanssa otetaan huomioon säteilyvaaratilanteet ja laboratorioilla on riittävä kyky tehdä radioaktiivisuusmittauksia (osaaminen, laitekapasiteetti)”. Vastuutahoina kohdassa mainitaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää ympäristöterveydenhuollon varautumista ohjaavien valtakunnallisten keskusvirastojen Ruokaviraston ja Valviran ohjausta, minkä vuoksi myös heidät tulisi mainita vastuutahoina. Myös Suomen Kuntaliitto ry ohjaa ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköitä palvelusopimusten teossa, jonka tulisi myös olla vastuutahona. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää sitä, että paikallisten elintarvike- ja ympäristölaboratorioiden rooli ja toiminta säteilyvaaratilanteissa on ensin määritelty samoin kuin se, kuka näytteiden otosta ja tutkimisesta aiheutuvat kulut maksaa.

Luvussa 6.4 mainitaan yhtenä keinoa tavoitteen saavuttamiseksi ”Huoltovarmuuden kannalta keskeisillä yrityksillä on riittävä osaaminen ja valmius säteilyvaaratilanteissa toimimiseen ja aktiivisuuspitoisuusmittausten tekemiseen” ja vastuutahoina mainitaan elintarvikeyritykset ja talousvettä toimittavat laitokset. Toimeenpanosuunnitelmassa on tarpeellista tuoda esille, kuka määrittelee huoltovarmuuden kannalta keskeiset yritykset ja mikä viranomainen valvoo tavoitteen toteutumista käytännön tasolla.

Luku 6.10 koskee väestölle tarjottavaa riittävä ohjeistusta säteilytilanteessa toimimiseen. Asia sinällään on tärkeä, mutta ei liity kiinteästi säteilyn mittaamiseen, josta tässä strategiassa on kyse. Viestintä on kuitenkin erittäin merkittävä osa-alue. Viimeisin Olkiluodossa tapahtunut säteilytilanne osoitti viestinnän heikkoudet nimenomaan viestinnän

hitauteina ja lähiympäristön asukkaiden huomiotta jättämisenä. Viestintään tulisi laittaa strategisesti enemmän painopistettä ja päivittää käytännöt vastaamaan nykypäivän viestinnän vaatimuksia.

Säteilyosaamisen kuntoon saattaminen vaatii resursseja. Näitä resurssivaatimuksia ei tuoda dokumentissa esille eikä myöskään kunkin ministeriön ohjaavaa roolia oman hallinnonalansa säteilyturvallisuusasioissa.

Lausunnon valmisteluun osallistuneet lisätietojen antajat:

- ympäristöterveydenhuollon ylitarkastaja Erja-Riitta Tarhanen, p. 0295 016 211
- pelastusylitarkastaja Mira Leinonen, p. 0295 016 572
- kehittämispäällikkö Sari Hietala, johdon tuki, p. 0295 016 058.

Ylijohtaja

Merja Ekqvist

Kehittämispäällikkö

Sari Hietala

Tämä asiakirja ESAVI/34519/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/34519/2020 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Hietala Sari 17.12.2020 10:16

Hyväksyjä Ekqvist Merja 17.12.2020 10:26